

Posudek magisterské diplomové práce
Bc. Martina Suchá
Komunitou podporované zemědělství
případová studie KomPot

Fakulta humanitních studií University Karlovy v Praze
katedra sociální a kulturní ekologie, 2014

Úvod

Již strategie udržitelného rozvoje České republiky¹ v roce 2005 pokládala za jedny ze strategických cílů „udržet vhodné formy rozmanitosti kultur, života venkova a aglomerací. Zajistit kulturní diverzitu a diverzitu životního stylu. Zajistit rovnoprávnost komunit“, „podporovat udržitelný rozvoj obcí a regionů“ (str. 12); konstatuje, že „V podpoře ekologického zemědělství, obnovitelných zdrojů energie, zaměstnanosti a rozvoje venkova je nutno pokračovat.“ (str. 24) a za základní „Východiska a principy strategie udržitelného rozvoje“ stanoví mj. „Princip udržení života na venkově“ a „Princip obnovy a údržby kulturní krajiny“. (str. 36). Není pochyb o tom, že máloco z uvedeného se podařilo být jen zlepšit, že problémy venkova zůstávají velmi naléhavé a že je třeba hledat, formulovat a testovat aktivní nástroje podpory venkova a venkovského života. Po devíti letech má společnost za sebou celosvětovou finančně-ekonomickou krizi, před sebou zásadní, hlubší krizi globální ekonomiky a současně narůstající proměny demokracie a s postupující globalizací i glocalizací a přirozeně rostoucí nároky na místní soběstačnost. Původní problémy, např. s potravinami, se tak zdaleka nedotýkají jen venkova a začínají zatěžovat celou společnost. Za hlavní pozitivní změnu v této situaci nelze přes všechny plány a proklamace považovat ani tak činnost státu (Evropské unie), jako spíš vznik aktivit zdola, bottom up; často právě z městského prostředí expandujícího na venkov.

Zdánlivě „jen“ lokální případová studie jednoho „zemědělského sdružení“ má tak mnohem širší souvislosti, než by se na první pohled mohlo zdát, a její autorka Bc. Martina Suchá si také klade mnohem obecnější otázky než takové, jež by se týkaly jen (eko)zemědělství nebo nevládních organizací. Takto postavený úkol je pak samozřejmě náročný metodicky, analyticky i v rovině možných (syntetizujících) zobecnění.

1. Obsahová stránka

O promyšleném rozvržení práce již v projektu a dále v průběhu rešerší a empirického výzkumu svědčí již rozsah logicky členěného a hierarchicky dobře rozvrženého Obsahu (plné 4 stránky).

Ve stručném úvodu autorka jasně a srozumitelně seznamuje čtenáře se všemi nejdůležitějšími charakteristikami své práce.

Teoretická část vyniká účelově zaměřenou důkladností. Suchá neodbude žádné z důležitých obecných témat, která se vztahují k předmětu jejího zájmu (komunita,

¹ Strategie udržitelného rozvoje České republiky, vydal Úřad vlády ČR, Praha 2005, ISBN 80-86734-42-0; dokud měla Česká republika strategii a nikoli pouze strategické rámce.

společenství, podpora, zemědělství atd.), vykládá je historicky i synchronně, vždy výběrově tak, aby postihla právě jen kontexty pro práci podstatné; přitom nic důležitého neopomine, výklad je jasný a rozumějící. Řada pojmů je nová nebo se právě v současnosti dynamicky rozvíjejí a v souvislosti s měnícím se světem nabývají nových významů, jež je nutné zpřesňovat (potravinová soběstačnost, potravinová suverenita, potravinová bezpečnost, samozřejmě i ústřední pojem komunitou podporovaného zemědělství [dále KPZ]). Proto jsou velmi užitečné relativně podrobné kapitoly o předchůdcích KPZ v celé řadě důležitých zemí po celé planetě; pro zobecňující přesah práce je pochopitelně stěžejní filosoficky i ideologicky nejednoduchá kapitola „Individualizace, komodifikace, rezistenční strategie“. Téma je vždy krátce a přehledně shrnuto, výklad někdy dokonce dospěje k výstižné a dobře formulované stipulativní definici.

Metodologická část práce zabírá plných 14 stran textu a svědčí o tom, že se autorka nejen během studia, ale i „za pochodu“ o společenskovedních metodách nejen hodně dověděla, ale dovede je i srozumitelně vysvětlit a především aplikovat. Každá položka případové studie je srozumitelně vyložena a podepřena literaturou, autorka prokazuje i schopnost čerpat z konzultací, neopomněla ani etické aspekty výzkumu.

Vlastní empirický výzkum je pečlivě popsán na padesáti stranách strukturovaného textu a zhodnotím jej v závěru. Na tomto místě jen poznamenávám, že členění popisu výzkumu odpovídá nejen prvotnímu záměru a výkladovému rámci, ale plně reflektuje i průběžně získávanou výzkumnou zkušenost.

Závěr práce je atypický. Vzhledem k tomu, že výzkum byl součástí širšího kolektivního výzkumného projektu, zobecněný výtěžek z širšího společenského pohledu („Rezistence vůči individualizaci a komodifikaci“) předchází Závěr, který zahrnuje jak shrnutí prvotního empirického výtěžku, tak stručnou obecnější úvahu.

2. Práce s literaturou

Seznam literatury je úctyhodný rozsahem, tématikou širší, výběrem i zastoupením cizojazyčných titulů ve dvou jazycích (angličtina, němčina) i titulů málo známých vedle „standardů“ (Agenda 21, Bauman, Beck, Meadows apod.). Raději bych proto netestoval, v jaké úplnosti Suchá texty přečetla. Příklad: sice jen na jediném místě, zato dosti zásadně (právem) se opírá o Michela Foucaulta, který však není uveden v seznamu literatury a Suchá jej interpretuje pouze podle dvou sekundárních zdrojů; snadno mu pak přičte autorství pojmu *homo oeconomicus* (str. 56), jehož kořeny jdou ve skutečnosti jistě někde do poloviny 19. století (např. John Stuart Mill, Vilfredo Pareto, Thorstein Veblen a další)². Někdy tak mohlo dojít k dalším drobným zkreslením v teoretické oblasti, vysoce pravděpodobně však nikoli ve vlastním předmětu zájmu, tedy v ekologickém zemědělství, biozemědělství a komunitách k nim se vztahujícím. Suchá totiž dokáže pročíst text pozorně a vnímavě a účelně z něj vytěžit to, co instrumentálně potřebuje. Pracuje s ním vždy kvalifikovaně, cituje, parafrázuje i interpretuje správně, poznámky pod čarou přispívají k plynulosti četby.

3. Formální stránka

Rozsah plných 170 normostran vlastního textu je nutné v daném případě hodnotit jednoznačně kladně. Je pravda, že autorka někdy vysvětluje svá zjištění velmi podrobně a někdy se i opakuje, vždy však směřuje k podstatě věci a dovede se lapidárně vyjádřit. Opakování má dva podstatné důvody: 1. různé kontexty, v nichž podobný fakt nebo citace

² Srv. např. Persky, Joseph. 1995. „Retrospectives: The Ethology of Homo Economicus.“ *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 9, No. 2, pp. 221–231.

nabývá nového významu a poselství; 2. občasná dílčí shrnutí, jež přispívají k přehlednosti a srozumitelnosti celku a vytvářejí návaznost.

Práce takřka neobsahuje překlepy (marginálie „byloz“ namísto „bylo z“, str. 127, chybějící mezera „...součástí.Bez...“, str. 130 apod.) a gramatické chyby, je v tomto směru velmi pečlivá a mohla by sloužit při dnes obvyklé úrovni za vzor. Ojediněle se vyskytne stylistická neobratnost, způsobená však spíše přiznaným angažmá autorky, které nicméně nenarušuje věcnost interpretací a zjištění. Text je psán poměrně jednoduchým, plynným, snadno sledovatelným lineárním slohem, místy až narativní povahy, což odpovídá povaze problému a typu výzkumu; autorka se nevyhýbá ani osobnímu svědectví, neváhá tlumočit vlastní názor, který však vždy dokáže odlišit od dokumentů a dat. Předností je soustředěnost vždy na aktuální téma, která však na příslušném místě nezanedbá souvislosti. Užívaná terminologie je přesná, některé pasáže jsou na terminologickém (ojediněle etymologickém) výkladu založeny.

Hlavní text doplňuje hned dvojí seznam zkratk (zajímavý soupis aktivit podobných KPZ a další zkratky), seznam příloh a přílohy samotné: projekt, dotazník, jeho velmi pěkně zpracované grafické vyhodnocení, struktura rozhovoru, jeden vzorový (nejdůležitější a nejobsáhlejší) přepsaný rozhovor, plánec, stanov KomPotu (zkoumaného sdružení) a citlivě vybrané fotografie s vysokou vypovídací hodnotou. Kompletní přepisy rozhovorů jsou vypuštěny po předchozí dohodě nikoli jen pro vysokou pracnost, ale i proto, že by rozsah práce neúměrně rozšířily; všechny jsou však připojeny ve zvukové podobě na přiloženém disku.

4. Celkové hodnocení

Předložený absolventský text představuje skutečně ucelené dílo směřující ke dvěma hlavním souvisejícím cílům: komplexní a podrobná případová studie relativně izolovaného jevu a interpretace tohoto jevu jako symptomu v předem stanoveném obecném výkladovém rámci.

Nejslabší částí textu jsou pasáže ryze teoretické – filosofující. Je znát, že v rovině abstraktních obecných úvah není autorka úplně „doma“. Je však třeba odlišit dvě věci: jednotlivé jevy a terminologie jsou v rešeršní části nastudovány a vysvětleny přesně, podrobně a s porozuměním. Za druhé: je-li nutné nastudovat zmíněný výkladový rámec pro praktické, empirické použití a *interpretaci získaných dat* v určitém zorném úhlu a kontextu, autorka tak činí zcela přesvědčivě.

Velkou předností práce je porozumění metodě a její citlivá a úplná aplikace. Nejen z četných konzultací, ale myslím, že i ze samotného textu je možné vycítit ozvěny toho, jak se Martina Suchá s metodami seznamovala, jak poctivě je promýšlela a poté prováděla. Osobní aspekt nemusí být pro hodnocení (proto)vědeckého textu důležitý. Sama diplomová práce však může sloužit hned v několika ohledech za příklad.

Výzkum zahrnuje snad všechny pro daný účel vhodné metody a zdroje dat: dotazník, polostrukturovaný rozhovor, další neformální rozhovory, zúčastněné pozorování i akci, vytěžování e-mailové korespondence, stanov, pozvánek, hesel, vývěsek (a výčet jistě není ještě úplný). Triangulace je provedena neokázale, nemá potřebu stavět na odív konfrontaci jednotlivých zdrojů, zato naprosto funkčně. Výzkum je jasně promyšlen předem, ale zůstává otevřený: některá subtémata se objevují a nabalují postupně a jsou znovu a znovu zpětně ověřována v datech. Suchá prokazuje pozorovací talent a skutečné nadání pro empirickou práci, jež jsou založeny na její empatii a vysoké sociální inteligenci. Mimo soutěž uvádím, že již teď je částečně zpřístupněný text nebo výsledky výzkumu překvapením a profesním i

lidským obohacím pro řadu lidí, kteří v dané oblasti dlouhodobě pracují a i osobně se s ní ztotožnili. Je to i tím, že výtěžek příkladně propojuje teoretickou a empirickou část a je nejen čtivým analytickým příběhem o jednom dobrém společenství, ale i střípkem specifického komentáře k současné civilizační situaci (nejen) středu Evropy. Proto doufám, že bude po úpravách publikován právě v tomto smyslu hned dvakrát: jednak jako součást širší teoretické studie, jednak jako případová monografie.

Otázka pro obhajobu by podceňovala kvalitu práce i autorky, kdyby nebyla poněkud podvratná: můžete vysvětlit dvojaký, ambivalentní charakter komodifikace a individualizace na základě provedené studie?

Práce ve všech ohledech, různě, ale vždy ve plně postačující míře, splňuje požadavky kladené na magisterské absolutorium a proto ji s potěšením **doporučuji** přijmout **k obhajobě** jako **výbornou** s bodovým ohodnocením **17 až 18 bodů**.

Praha 24. srpna 2014

PhDr. Ivan Rynda